

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΑΡΧΕΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ ΘΕΩΡ. ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

A1.

1. Αντισθένης – γ
2. Αριστοτέλης – ε
3. Στωικοί – β
4. Καντ – α.

A2.

α) άτομα = τα μικρότερα σωματίδια – κομμάτια ύλης, αυτά που δεν τέμνονται περαιτέρω (α_{στερ} + τέμνω).

β) απεικασματα = τα αισθητά πράγματα – όντα, τα οποία δεν υπάρχουν – η υπόστασή τους εξαρτάται από την ανεπάρκεια των αισθήσεων – παρά μόνο ως είδωλα των όντως όντων, των ιδεών.

γ) επιθυμητικό = το επίπεδο της ψυχής στο οποίο, κατά τον Πλάτωνα, εντάσσονται τα κατώτερα και ανεξέλεγκτα πάθη του ανθρώπου.

A3.

Ο Θαλής, μπορούμε να υποθέσουμε, θα έκανε την ακόλουθη σκέψη: η αρχή του κόσμου θα πρέπει να είναι ένα από τα τέσσερα βασικά στοιχεία της φύσης. Επειδή μάλιστα, όπως μπορεί να παρατηρήσει κανείς γύρω του, το πλεονάζον στη φύση στοιχείο είναι το νερό, λογικά θα πρέπει το συστατικό αυτό να είναι και η αρχή του κόσμου.

Όσο και αν η άποψη του Θαλή ότι αρχή του κόσμου είναι το νερό ίσως μας φαίνεται σήμερα αφελής, είναι ωστόσο μια υπόθεση που δε στερείται επιστημονικής σημασίας. Μόλις πριν από πενήντα περίπου χρόνια προβλήθηκε η θεωρία ότι τα πάντα έχουν προέλθει από το υδρογόνο, από το οποίο, ως γνωστόν, αποτελείται το νερό κατά τα δύο τρίτα του. Επιπλέον, με την υπόθεσή αυτή, ο Θαλής εισήγαγε μια σημαντική στο χώρο της επιστήμης έννοια. Πρόκειται για την έννοια της αρχής, που έκτοτε αποτελεί βασικό όρο της επιστημονικής διάνοησης.

Οι επιστήμονες εξηγούν τα διάφορα φαινόμενα σύμφωνα πάντοτε με κάποια αρχή. Με βάση, παραδείγματος χάρη, την επιστημονική αρχή ή το φυσικό νόμο της εξάτμισης, μπορεί να εξηγήσει κανείς γιατί, όταν ρίξει ένα ποτήρι νερό στο έδαφος, αυτό υστερα από ένα χρονικό διάστημα θα εξατμιστεί.

A4.

Η ιδιότητα κατά τον Ντεκάρτ, που υποχρεωτικά έχει ένα υλικό αντικείμενο είναι η έκταση. Ένα κομμάτι από κερί κηρήθρας, λόγου χάρη, έχει γεύση μελιού, κίτρινο χρώμα, άρωμα πεύκου, θυμαριού ή κάποιων άλλων φυτών, είναι σκληρό και ψυχρό, αν το χτυπήσει κανείς, αναδίνει έναν ήχο κτλ. Όλες αυτές οι ιδιότητες μπορούν να αλλάξουν ή και να εξαλειφθούν χωρίς το κομμάτι αυτό από κερί να πάψει να υφίσταται

ως υλικό αντικείμενο. Εκείνο που είναι αδύνατο να φανταστούμε είναι το κομμάτι αυτό από κερί να μην έχει κάποια έκταση. Η έκταση, λέει ο Ντεκάρτ, αποτελεί το ουσιαστικό συστατικό κάθε υλικού αντικειμένου και, συνεπώς, του σώματός μας επίσης.

B1.

Ο Αναξίμανδρος ήταν ένα ανήσυχο πνεύμα, γεμάτος περιέργεια κ' με σημαντικές υποθέσεις στο ενεργητικό του. Αρκεί να λεχθεί πως εισηγήθηκε μία θεωρία της εξέλιξης των ειδών, ανάλογη προς εκείνη που, πολλούς αιώνες αργότερα, υποστήριξε ο Δαρβίνος. Ο Αναξίμανδρος δηλαδή πίστευε ότι ο κόσμος διαμορφώθηκε, φτάνοντας στην παρούσα κατάσταση, εξελικτικά. Όταν η γη ήταν σκεπασμένη από νερά διαμορφώθηκε η ζωή. Καθώς το υγρό στοιχείο υποχωρούσε τα ζώα βρέθηκαν στην ξηρά αναγκασμένα να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες («με την πάροδο του χρόνου έβγαίναν στο στεγνότερο μέρος της γης»). Τούτο σημαίνει ότι τα όντα που παρατηρούμε γύρω μας δημιουργήθηκαν από ατελέστερες υπάρξεις. Ο φιλόσοφος ισχυρίστηκε πως από θερμοκρασιακές μεταπτώσεις της μάζας του απείρου (το πρωταρχικό στοιχείο που μεταμορφώνεται στα τέσσερα στοιχεία της φύσης: το νερό, τη φωτιά, τον αέρα και τη γη) εμφανίζονται τα όντα του κόσμου. («τα ζώα δημιουργήθηκαν από το υγρό στοιχείο, που το εξάτμιζε ο ήλιος»). Από τέτοιες μεταπτώσεις πάνω στην επιφάνεια της γης αιτιολόγησε κ' την εμφάνιση του ανθρώπου. Οι μελέτες του τον έστρεψαν στην παρατήρηση των θαλασσινών οργανισμών που βρίσκονται πιο κοντά στον άνθρωπο. Ειδικά για το ανθρώπινο είδος, ο Αναξίμανδρος υποστήριξε ότι προήλθε «ἐξ' αλλοειδών ζώων» από τα ψάρια.

B2.

Ο Σωκράτης υπήρξε πράγματι ένας πρωτότυπος δάσκαλος, αφού ακολουθούσε μια διαφορετική μέθοδο προσέγγισης της αλήθειας από τους άλλους: προσπαθούσε να διαπιστώσει την ανθρώπινη άγνοια, διότι είχε καταλάβει ότι η διαπίστωση αυτή οδηγεί αυτομάτως στην αναζήτηση της γνώσης. Μίας γνώσης που θεωρούσε ότι υπάρχει μέσα στον ίδιο τον άνθρωπο και την οποία ο άνθρωπος έπρεπε να μάθει να αποκαλύπτει. Στο Μένωνα, για παράδειγμα, ο Σωκράτης υποστηρίζει πως η αλήθεια βρίσκεται ήδη μέσα μας και το μόνο που χρειάζεται είναι να τη θυμηθούμε, ακολουθώντας την κατάλληλη διαλεκτική πορεία, αυτήν που αργότερα ο Πλάτωνας θα ονόμαζε «ανάμνηση». Ωστόσο, ο Σωκράτης θεωρούσε απαραίτητη προϋπόθεση για την «εκμαίευση» της γνώσης την ύπαρξη του κατάλληλου παράγοντα, της «μαίας». Το δύσκολο αυτό ρόλο, εκτός από το θεό, είχε αναλάβει να παίζει ο ίδιος.

Τα στάδια της μεθόδου του είναι:

α) Απόρριψη όλων των υφιστάμενων προκαταλήψεων: η ανθρώπινη γνώση είναι ελλιπής και ατελής. Τις περισσότερες φορές νομίζουμε ότι γνωρίζουμε κάτι, ενώ στην πραγματικότητα έχουμε σχηματίσει μια εσφαλμένη εντύπωση γι' αυτό. Ο σωστός τρόπος επομένως για τη διερεύνηση ενός θέματος είναι να το προσεγγίσουμε σαν να μην ξέρουμε τίποτε γι' αυτό, αλλά κι αν ακόμη γνωρίζουμε κάτι, να προσποιούμαστε άγνοια («σωκρατική ειρωνεία»).

β) Διεξοδική από όλες τις πλευρές διερεύνηση του υπό εξέταση θέματος. Αυτό το στάδιο αφορά στη σύλληψη της ζητούμενης έννοιας.

γ) Διατύπωση του ορισμού της έννοιας. Είναι το τελικό και σπουδαιότερο στάδιο της ερευνητικής διαδικασίας: όλη η προσπάθεια αναζήτησης της γνώσης κατατείνει στη διατύπωση του ερωτήματος «τι είναι το Χ;», όπου Χ είναι η έννοια του πράγματος για το οποίο ξεκίνησε η συζήτηση.

Για το Σωκράτη, η γνώση δεν είναι κάτι δεδομένο, έτοιμο και ανώδυνο. Απεγαντίας, για την απόκτησή της απαιτείται μία επίπονη διαδικασία, όπως η μέθοδος που εισηγήθηκε. Ο Σωκράτης παρομοίαζε την προσπάθεια και την αγωνία για την κατάσταση της γνώσης με τις ωδίνες του τοκετού. Όπως, για να γεννήσει το παιδί, η μάνα χρειάζεται τη συνδρομή της μαίας, έτσι και οι άνθρωποι έχουν ανάγκη από κάποιον που θα τους βοηθήσει να φτάσουν στην αλήθεια και τη γνώση της.

Έτσι, στις συζητήσεις που διεξήγαγε, ο Σωκράτης επιχειρούσε, θέτοντας κατάλληλες ερωτήσεις στους συνομιλητές του, να τους ενθαρρύνει να αποβάλουν κάθε προκατάληψη και στη συνέχεια, αφού τους προέτρεπε να ερευνήσουν το υπό εξέταση ζήτημα απ' όλες τις πλευρές του, να διατυπώσουν τον ορισμό της έννοιάς του, εν ονόματι της οποίας είναι δυνατή η γνώση της αλήθειας.

Επιμέλεια απαντήσεων: Παρασκευαΐδου Ολυμπία, Τσακίρογλου Σπύρος- Φιλολογοί